

КОЕВОЛЮЦІЯ ЕТНОПСИХОТИПУ І ЕТНОКУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Р. В. Мотрук

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. 097-606-33-31; e-mail: raisamotruk@mail.ru*

У статті наведено типологію етнопсихотипів, за Ю. Липою: трипільський, понтійський, готський та киево-руський; типологію етнічних соціотипів, за Д. Донцовим, Ю. Липою, О. Кульчицьким, В. Липинським: нордійський, понтійський, динарський, остійський. Показана їх коеволюція в процесі антропо- й історіогенезу українського етносу з урахуванням архетипів колективного несвідомого та геопсихічних чинників формування особистості.

Ключові слова: *етнопсихотип, соціопсихотип, геопсихічні фактори, архетип, професійне самовизначення особистості.*

Професійне самовизначення як орієнтований на певний вид праці особистісний вибір детермінується з-поміж іншого і деякими факторами, які мало досліджені в психологічній науці.

Відомо, що етногенетична матриця народу відображається в психоповедінкових, культуральних інваріантах того чи іншого етносу. Складність даної проблеми вимагає міждисциплінарних досліджень: психології, соціальної філософії, етнології, археології, міфології (Д. Донцов, Ю. Липа, О. Кульчицький, В. Липинський, Г. Лозко, З.С. Карпенко, В.Т. Куєвда, М.Б. Боднар, В.В. Сніжко та ін.).

Розгляньмо детальніше етнічні складники українського характеру та їхній вплив на вибір професії. За Ю. Липою, такими складниками української пракультури є трипільський, понтійський, готський та київсько-руський.

Трипільська пракультура має етнічний зв'язок із південнішою пракультурою Малої Азії. Трипільці були людьми, які гартувалися в суворіших кліматичних умовах, ніж малоазійці. Саме вони залишили у спадок українцям свою терплячість, мовчазну відвагу, скромність, обережність, впертість у досягненні мети і вміння стійко протистояти невдачам. "Це – характери, що кружляють у крові сучасних українців, і завжди їх діла, їх здобування в них можуть відродитися" [5, с.91].

Саме трипільська пракультура сформувала українські міста і села, збудувала дороги, вали, розбила землю на поля й лани. Від них до нас перейшла і психологія хлібороба, і пошана до жінки, і родинні звичаї, і демократичний домашній устрій.

З огляду на вище сказане, слід відзначити етногенетичну лепту трипільської пракультури в таких рисах українського характеру, як терплячість, скромність, відважність, обережність, впертість у досягненні мети. Домінуючий етнічний психотип передбачає широкий спектр професійної самореалізації, в тому числі і в сучасних професіях (інженер, технолог, програміст та ін.).

Понтійська пракультура – це культура північного Причорномор'я, де людність була перемішана з еллінським етнічним типом. Понтійська культура близька, а іноді просто ототожнюється зі скіфською. Від скіфів українці успадкували відвагу, підприємливість, творчий дух, потяг до краси. Як писав професор В. М. Щербина, індивідуалізм українця протистоїть стадності, а відданість улюбленій справі спонукає його знаходити спільників та однодумців. Звідси потяг українця до різних спілок, громад, артілей тощо.

Від понтійської пракультури українці успадкували хоробрість, підприємливість, творчість, – риси, які проектуються на такі професії, як підприємець, керівник, менеджер, дизайнер, письменник, актор, артист естради та ін.

Готські впливи, відомі з II ст. нашої ери, прийшли в Україну через Волинь з імперії Остроготів. Щоправда, сучасні дослідження доводять, що вплив готів у нашій історіографії був дещо перебільшеним. Від них, як пише Ю. Липа, могли бути успадковані стійкість характеру, військова та державна дисципліна, дотримання угод, організованість.

Цікаве поєднання готизму з еллізмом (понтійством) дало тип запорозького козака, який дивував іноземних істориків: люди військові й водночас торгові, продають рибу і хутра.

Таким чином, готські впливи залишили по собі організованість, дисциплінованість, стійкість як риси українського характеру, притаманні людям, які добре адаптуються у військових професіях та сфері торгівлі.

Києво-руський складник. Староукраїнська Київська держава проіснувала близько 700 років. Від неї до українців перейшли певні політичні традиції, які зберегла князівська еліта навіть у Литовській державі, а також продовжили запорізькі козаки, аж до скасування Гетьманщини. Цей дух волелюбності й національної гордості почав найбільше притлумлюватися у XVIII ст. Ще старші люди передавали нащадкам цей глибинний патріотизм, але вже для сучасного українства настали сумні часи [5, с.91-92].

Києво-руський первень сформував в українців волелюбність, національну гордість, патріотизм. У формуванні національної свідомості культурно-освітня ситуація даного періоду відіграла важливу роль. Вище перелічені особистісні риси необхідні при виборі будь-якої професії, а особливо для посадових осіб, державних службовців, військових, педагогів.

Далі розглянемо додаткові складники українського національного характеру, за Юрієм Липою, які він вважає менш важливими, проте значає, що нехтувати ними не можна. Поділяє їх на два типи: ті, що ви-

являються морфологічно (фізіологічні), і ті, що накладають духовний відбиток на національний характер (імпрегнаційні).

До останніх належить психологічний стан народу, його ставлення до сусідів, сприйняття чи несприйняття іншого етносу. Українці дуже неохоче вступали в шлюб з представниками інших етносів. Щоб поєднати свою долю з чужинцем, українській дівчині потрібно було побачити спільність його норм моралі з українськими звичаями, правопорядком. Вагому роль мало також і ставлення цього чужинця до України. Ще рідше одружувалися з чужинками українські чоловіки.

Так, для українців сильною перешкодою злиття із кочівниками була абсолютна нехоть і ненависть до руйнівників, грабіжників, про що є чимало свідчень у літописах. Очевидно, що таке психологічне несприйняття кочових етносів (татар, печенігів, монголів) було надзвичайно відштовхувальною силою для чужорідних елементів, які відзначалися й нижчим рівнем культури порівняно з осілим землеробським людом.

Так само перешкодою для прийняття іранських і кавказьких домішок була їхня мусульманська релігія, попри незначний вплив цих етносів на населення Азовського Примор'я, Донеччини та Кубані. Характерною рисою, залишеною цими етносами, вважають войовничість, незалежність, грубуватість.

Незначними в українській нації є домішки кельтського й норманського етносів, які характеризуються як войовничі, слабо організовані, але найбільш творчі елементи (кельто-скіфи, варяги).

Римська і фракійська домішки позначилися переважно в галузі права. "Римське право" користувалося популярністю в запорозьких козаків, хоча вони мали й свої давні правові норми. Особливо римські і фракійські етнічні впливи відчутні в характері південних українців, у Карпатах, Подністрів'ї, на Буковині.

Єврейські домішки мало позначилися на українській антропології, оскільки євреї мають різноманітні расові й антропологічні типи (наприклад, наявність євреїв серед негрів, китайців). Хоча ці впливи й незначні, проте додали до психології українців деякі посередницькі здібності.

У багатьох дослідженнях, особливо російських, значно перебільшена роль польських, литовських, угорських і німецьких чинників в українській етнічній психології та антропології.

На особливу увагу заслуговує розгляд російських ("московитських") домішок. Юрій Липа аналізує, як з'явився народ, який вважають московитами: "Київські, а пізніше новгородські культуртрегери в X-XII ст. підбили кільканадцять урало-алтайських номадських племен без культури й держави й християнізували, нав'язавши їм богослужбну мову Києва, кріпацтво (для кращого економічного визиску) і назву, що вказувала на належність до Києва-Руси ("руські"). Монгольське поневолення, що тривало в них найдовше з усіх європейських народів, дало їм спільне глибинне відчуття святості влади, хоч би найбільш брутальної, проте презирство до індивідуальності своїх і чужих людей". Юрій Липа робить висновок, що "московити були заслабкою індивідуальністю, щоб

впливати й духовно. Імпрегнація з їхнього боку була дуже незначна і не зостала слідів” [5, с.92-93].

Асиміляція українського етнопсихотипу з іншими етносами консолідує такі риси характеру: терплячість, скромність, мовчазна відвага, впертість у досягненні мети, підприємливість, творчість, організованість, волелюбність, національна свідомість, патріотизм.

Доцільним є перехід до синтезування соціопсихічних складників українського характеру, які тісно пов'язані з етнопсихічними. Соціопсихічну структуру української нації утворили чотири типи: нордійський, понтійський, динарський і остійський.

Розгляньмо ці расові соціальні типи докладніше на основі праць Д. Донцова, Ю. Липи, О. Кульчицького, В. Липинського.

Нордійський тип характеризується гарною зовнішністю, високим зростом, світлим волоссям, блакитними очима, подовгастим обличчям із прямим тонким носом, розвинутим підборіддям. Ментальна характеристика: витривалість, правдолюбство, сила волі, пильність, любов до порядку, впевненість у собі, розсудливість. Нордієць не терпить в інших розхлябаності, пліткарства, нестриманості у поведінці, галасу; він не вміє вибачати, не любить сам каятися: не швидко знаходить собі друзів, заприятлюється далеко не з кожним.

Нордієць вибагливий до товариства й свого оточення. Коли ж не знаходить такого, віддає перевагу самотності. Понад усе цінує власну свободу, але більше відданий громадській ідеї, ніж своїй родині. Цей тип державного мужа, аристократа, полководця. Він в усьому вивищується над натовпом. Нордійська раса найбільш поширена у Скандинавії, Англії, Бельгії, на півночі Німеччини, у Франції.

Понтійський тип (тут вживається термін Юрія Липи, інші назви цього типу: середземноморський, медитеранський) – переважно середнього зросту, з темним волоссям, подовгастим обличчям, вузьким прямим носом, сірими або синіми очима. За характером – це найбільш творчі натури, закохані в життя та мистецтво. Вони – романтики, революціонери, змовники, ідеалісти. Серед них багато винахідників, талановитих, пристрасних, обдарованих натур. Їм притаманне творче горіння, певна нематеріальна духовна енергія, що формує суспільство. Таку силу мають одержимі непересічні особистості.

Вони люблять усе вишукане, яскраві барви, рельєфні форми. Це добрі проповідники, красномовні оратори. Цей тип поширений у Піренеях, на Корсиці, в Сардинії, Італії, Франції, на півдні Балканського півострова та Північному Причорномор'ї.

Динарський тип – це люди огрядні, високі, міцної тілобудови, сильні фізично. Вони веселі, співучі. Люблять свій край, свою садибу, свою хату. Ці люди чесні, горді, сміливі, добродушні та дуже вразливі. Вони природжені вояки, але воюють і повстають в крайніх випадках. На думку В. Щербаківського, це раса, котра витримала всі навали і збереглася через тисячі літ аж до сьогодні. Цей тип більше відзначається почуттєвістю, яка не спрямована на перетворення світу, бо динарці відда-

ють перевагу почуттям перед пізнанням і волею. Але за наявності добрих провідників ці люди можуть досягти великих успіхів у побудові держави. Поширена ця раса в Альпах, у Боснії, Герцоговині, Хорватії, Албанії, Австрії, Німеччині, Україні.

Остійський тип. Ці люди повні, круглолиці, з невиразними простацькими рисами обличчя, часто з великим черевом. Посередні розумові здібності спонукають остійця пристосовуватись до середовища і намагатися не виділятися серед мас. Остієць – це типовий дрібний міщанин з вульгарними смаками. В усьому намагається наслідувати моду, будь то модний одяг, модна книжка чи модна ідея, тобто те, що визнане всіма.

Він не вміє контролювати свої забаганки, завжди розслаблений і нерішучий у вчинках, ніколи не буває твердим і відчайдушним. Остійці не бувають наділені якимись талантами чи одержимі якимись ідеями. Працюють лише задля грошей, але ніколи – заради ідеї. У цих людей ніколи не спалахує іскра творчого вогню. Ця остійська неспроможність до творчої праці викликає у них ненависть до видатних індивідуальностей, талановитих перетворювачів світу. Для остійця небезпечні самотні особистості: пророки, вожді, поети, борці, бо він – великий ледар і задрісник [5, с.94-95].

Співвідношення усіх чотирьох типів української історії не завжди було однаковим. За Княжої доби, коли суспільство було ієрархічною системою, українці мали свою провідну верству (князівство, боярство, дружинників), яка складалася з нордійсько-понтійських типів. Це була активна верства, що об'єднувала націю. Її не могли знищити ні монголо-татарська навала, ні польсько-литовське панування. Ця раса брала участь і у формуванні нової провідної верстви за часів Козаччини.

Проте відомо, що у всі часи на війнах і в суспільних катаклізмах завжди гинули кращі представники нації. Так було і з козацькою шляхетною, хороброю, мудрою верствою, а пізніше – українською свідомою інтелігенцією. Якщо в XVII-XVIII ст. серед українців ще жила пам'ять про власну національну аристократію, то в XIX-XX ст. вони її зовсім втратили.

Расова структура України змінилася порівняно з княжою добою. Нині 44% українців – це динарський тип, 27% – це остійський, решта близько 28% – це мішанина цих двох рас і лише незначна кількість (0,5%) понтійського та нордійського расового типу [5, с.95-96]. Відтак в антропологічному контексті етнопсихотип та соціопсихотип розкривають характерологічні та поведінкові особливості сучасної української спільноти.

До домінуючих рис сучасного українського етносу слід віднести персоналізм. Українська культура значною мірою є християнською, тому український персоналізм являє собою конкретизацію загального християнського персоналізму, що є принциповою основою західного світу. Звернемося до української історії, де яскравим прикладом персоналізму було козацтво, а в філософії ця особливість проявляється у персоналістичній та екзистенціальній традиції – починаючи від Г. Сковороди і до

О. Кульчицького, а також, звичайно, надбань Київської світоглядно-антропологічної школи.

Наступною особливістю є світоглядна толерантність, яка виражає здатність прийняття інших ментальних настанов до своєї культури. Ця особливість поєднується з такою характерологічною рисою, як лагідність. Світоглядна толерантність вступає у суперечність з індивідуалізмом – це деструктивна суперечність, а конструктивною суперечністю в деяких випадках може бути суперечність між світоглядною толерантністю та персоналізмом, яка переростає у світоглядну синтетичність. Щодо світоглядної синтетичності, то вона перебуває в основі української культури і має важливе значення для інтеграції української ментальності у світову культуру.

Спектр типологічних національних рис включає кордоцентризм – це переважання чуттєвого та екзистенціального над раціональним і дискурсивним. Цій прикметній особливості української культури співзвучні такі риси національної психології українського народу, як сентименталізм, чуттєвість, любов до природи, пантеїзм, мрійливість, інтроверсія.

Ще однією, можна сказати, архетипічною рисою українського етносу, яка пронизує практично всі етапи нашої історії, є глибинний оптимізм. Він характерний для всієї української міфології. Глибинний оптимізм проявляється також у самоіронії, специфічному гуморі українців, що має зовнішню і внутрішню спрямованість [7, с.406-408].

Важливою рисою української культури та одним з її корінних архетипів є архетип Матері, що діє і має наслідки в українській ментальній психокультурі. За К. Юнгом, архетипи – це першообрази, апіорні структури психіки, які містяться у несвідомих пластах психіки і здатні за певних умов викликати відповідні їм патерни переживань і поведінки [2, с.131]. Більшість дослідників національного українського характеру, менталітету відзначають жіночність «української душі». Мати-Берегиня дарує й оберігає життя своїх дітей. На думку З.С. Карпенко, лексема «кр» є ключем до відкриття багатьох особливостей українського менталітету. Вона є і в самоназві нашої держави: Україна – від «прикрити», «вкрити», «закрити», «край» як захищена земля, територія. Мати-українка «ви-ховує» своїх дітей, тобто укриває від небезпеки. У-кр-аїна — це життя вдома, серед своїх, в теплом кр-узі інтимної спорідненості. Коли чиясь поведінка виявляється негідною, його ви-кр-ивають, тобто витискають (за край) душевної співпричетності. Звідси і кр-асти (нести в край, додому) як прояв відносності моральних норм [2, с.318]. М. Боднар стверджує, що ексекутивній (жіночій) культурі необхідний зовнішній поштовх, а також притаманні відчуття незахищеності, апатичності, сугестивності; внутрішня конфліктність, наївність, перевага цінності споживання над цінністю творчості, потреба в зовнішніх прикрасах, терплячість, комфортизм, самоізоляція [1, с.31-32].

Слід зазначити і таку рису, як почуття меншовартості; у цьому зв'язку О. Шумський говорить про “тип малороса, який у всі історичні

епохи був однаково безпринципно-лицемірним, по-рабському двоєдушним і по-зрадницьки підозрим”.

Український національний характер об'єднує в собі суперечливі риси, які, однак, не руйнують його цілісності і відображаються в культурі. Наприклад, ліризм – з одного боку, свідчить про романтичність української нації і є базовою ознакою її ментальності. Та це не виключає іншої ознаки – мужності, навіть певної войовничості. Відомий український поет Євген Маланюк в одній із робіт говорив про “мужесько-волонтарне начало” української натури, яке він вважав рисою “воїна – людини вільної”.

Емоційність та ліричність українців знайшла своє відображення у фольклорній лексиці, де часто зустрічаються пестливі форми, навіть для негативних персонажів (“воріженьки”). Важко собі уявити, щоб якийсь інший народ так ставився до своїх кривдників.

Поряд із ліричністю українцеві властива певна замкненість щодо зовнішнього світу і переважна спрямованість на внутрішній – *інтроверсивність*, а також настанова на іншу, вищу правду.

Стійкість українського етносу, його цілісність протягом віків забезпечувалася передусім не державою, не ідеологією, не чисельністю народу, а міцністю збереження господарсько-культурних і побутових традицій, силою зв'язку поколінь і передаванням соціального досвіду предків своїм нащадкам. Саме традиційна система внутрішніх зв'язків між людьми, між поколіннями зберегла українців як народ.

Українець дуже прив'язаний до своєї родини, в якій намагається будувати міцні і надзвичайно близькі стосунки. Для його ментальності характерно піклуватися. Українці оточують своїх близьких турботою, своєрідною материнською опікою. Дітей підтримують до зрілого віку і нерідко – ще й у дорослому віці. Подібна близькість родинних стосунків теж пояснюється історичним минулим: на території, що лежала на перехресті західного й східного світів, практично не припинялися війни і грабівницькі напади. Жити тут було небезпечно, і зберегти себе як єдине ціле можна було лише в колі найближчих людей.

Українське суспільство протягом тривалого часу поділялося на тих, хто захищав країну (козацтво), і тих, хто її годував (селянство). Це породжувало дві майже протилежні форми свідомості. Перша – тип захисника, “воїна – людини вільної”, про яку згадував Є. Маланюк, шаленої, нестримної та авантюрної, що п'яніє від парубоцького запалу, здатної на афективні, нерозсудливі, але героїчні вчинки. Такими козаки нерідко постають у “Кобзарі” Тараса Шевченка, такими їх змальовували українські і польські романтики.

Другий тип свідомості українців визначався поміркованістю і миролюбністю, яка дозволяла “перечекати” численні негаразди. Це знайшло відображення в певній замкненості характеру, схильності до оборони від зовнішнього світу і спрямуванні психічної енергії на розбудову внутрішнього життя. Однією з рис цього стилю, що обачно уникає зав'язування контакту, є селянська звичка відповідати на питання пи-

танням. А селянський побут, який робить людину залежною від природи, формує спокійну й витриману вдачу, любов і шану до рідної землі, ніжність, поетичність і схильність до споглядання. О. Кульчицький, обстоюючи ідею про переважання в українців установок на рефлексію (самозаглиблення й самопізнання), наводить як доказ саме географічне середовище та кліматичні особливості українських територій [4].

За Л. Гумільовим, специфічність кожного етносу – результат регіонального суб'єктивізму у стосунках різних етносів зі своїм природним довкіллям. В. Сніжко конкретизує ці стосунки: український регіональний психосуб'єктивізм – український терен [6, с.48]. Ще у 1915 р. В.І. Вернадський написав статтю “Українське питання і російська громадськість, де твердив: “Національна самосвідомість розвинулась на ґрунті етнографічних відмінностей, особливостей психіки, культурних тяжінь і нашарувань, що пов'язують Україну з Західною Європою, та історично зумовленого ладу народного життя, перейнятого духом демократизму” [6, с.49].

Таким чином, геопсихічний чинник (соматично-географічний) у комплексі з мовою та природною естетикою є основою формування особистості, а також відтворення національного психічного типу. На стику психології та природознавства утворився певний методичний підхід до вивчення психічної діяльності людності конкретного регіону [6, с.232]. Детальніше зупинимось на розгляді Прикарпатського регіону, що охоплює Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську та Чернівецькі області. Переважають тут гірські та передгірські ландшафти Карпат. Для них характерні теплий і вологий клімат, чітко виражені поздовжньо-зональні розташування основних структурних елементів. Природні умови зовнішніх Карпат відрізняються між собою. Зовнішні Карпати вкриті відносно широкою смугою мішаних лісів, переважно буково-дубово-глицевими, де можна зустріти граб, клен, ясен. Внутрішні Карпати вирізняються хвойними деревами: сосна, смерека, ялина [6, с.62].

Прикарпатський регіон славиться різнотрав'ям, де багато лікарських рослин. Наявність такого розмаїття порід дерев сприяла значному розвитку деревообробки та різьбярства по дереву. Рослинний вид орнаментики є найпоширенішим здавна: ручні хрести, ікони, одвірки, сволоки, вози, сани, ярма, посуд – все це покривалося позолотою, що символізувало сонячне осяяння [6, с.63]. Слід відзначити, що різноманітність ландшафтів та їх морфологічних елементів даного регіону впливає на зміст людської життєдіяльності та спілкування однієї спільноти з іншою – мова на Прикарпатті значно відрізняється від мови Центральної і Східної України. Гуцули, що живуть у найвищій частині Карпат і життя яких донедавна проходило між постійною оселею і літовищем, де перебувала худоба, займалися тваринництвом і лісовим господарством. Особливості їх побуту з їх психоповедінковою природною самотністю та психоемоційним консерватизмом відобразилися в багатій на архаїчні мотиви народній творчості: в церквах, оселях, виробках із шкіри і кості, мальовничому одязі та збережених донині магічних віруваннях [6, с.67].

Виходячи з вищесказаного, український психотип включає дихотомічний лад свідомості: з одного боку, захисника, “воїна – людини вільної”, а з іншого – поміркованого, миролюбного обивателя з його прагненням “перечекати” та окреслюється психоемоційним консерватизмом. Вимальовується портрет етопсихотипу в таких особистісних рисах, як персоналізм, світоглядна толерантність, індивідуалізм, кордоцентризм, глибинний оптимізм, фемінізм (архетип Матері), почуття меншовартості, замкненість (інтровертованість) та турбота, яка виявляється у прив’язаності до родини.

Як зазначає В.Т. Куєвда, з погляду методології важко визначити психотип українця. На його думу, Д. Донцов вперше сформулював стрижневе джерело відновлення питомого українського психотипу через навернення його до первозданної психічної природи, створення сукупних умов для утвердження норм суспільної спадкоємності, традиційності, тобто утвердження етопсихотипу на засадах детермінізму [3, с.30]. Інваріантами етопсихотипу є доглибинний пласт архетипічного колективного несвідомого, закодованого в символах, атрибутах, ритуалах, орнаментиці, які проявляються в системно-традиційній формі як культуротворчі інтенції. В зазначеному напрямі перспективою подальших досліджень є етнокультурне середовище етнічної спільноти гуцулів та його вплив на професійне самовизначення особистості через вибір форм культурного символізму.

Висновки. Асиміляція етопсихотипу та соціопсихотипу дала можливість відстежити характерологічний психогенез етнічної ідентичності українського народу, а також виділити домінуючі – гармонійно консолідовані та амбівалентні – риси українського характеру, їх детермінацію вибору професії. За нашим припущенням, коеволюція етопсихологічних та етнокультурних чинників традиційної ментальності спільноти опосередковано впливає і на професійне самовизначення особистості.

Література

1. Боднар М.Б. Етопсихологічні особливості самоактуалізації студентської молоді: монографія / Марія Богданівна Боднар. – Кременець: ВЦ КОГП ім. Т.Г. Шевченка, 2007. – 196 с.
2. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості: монографія / Зіновія Степанівна Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
3. Куєвда В.Т. Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект: монографія / Володимир Терентійович Куєвда. – Донецьк: Український культурологічний центр, 2007. – 236 с.
4. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук / О. Кульчицький. – Мюнхен-Львів: Либідь, 1995. – 164 с.
5. Лозко Г.С. Українське народознавство / Г.С. Лозко – Вид. 5-те, зі змін та доповн. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 512 с.
6. Сніжко В. В. Українознавство: природна психо-філософська концепція: монографія / Валерій Володимирович Сніжко. – Київ: МОН України, ННД / українознавства, 2010. – 528 с.

7. Філософія: Світ людини. Курс лекцій: Навч. посібник / В.Г. Табачковський, М.В. Булатов, Н.В. Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 25.11.2011 р.
Рекомендовано до друку докт. психол. наук, професором Карпенко З.С.*

COEVOLUTION OF ETHNOPSYCHOTYPE AND ETHNOCULTURE AS FACTORS OF PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF PERSONALITY

R. V. Motruk

*PreCarpathian National University by V. Stefanik;
76025, , Ivano-Frankivs'k, st. Shevchenko, 57;
ph. 097-606-33-31; e-mail: raisamotruk@mail.ru*

Typology of ethnopsychotypes is resulted in the article according to Yu. Lipa, three-field, pontic, goth, kievo-russon; typology of ethnic sociotypes according to D. Doncov, Yu. Lipa, O. Kulchickiy, V. Lipinskiy – nordian, pontic, dinarian, ostian. Their coevolution is rotined in the process of anthropo- and historiogenesis of Ukrainian ethnos taking into account archaetypes of collective unconscious and geopsychical factors of forming of personality.

Key words: *ethnopsychotype, sociopsychotype, geopsychical factors, archaetype, professional self-deter mination of personality.*